

Befagyott konfliktusok: esettanulmány Hegyi-Karabah példáján keresztül

A tanulmány témája a Hegyi-Karabahot övező konfliktus, ezen belül kitérve a konfliktust kiváltó okokra, Hegyi-Karabah állam jelenlegi helyzetére és lehetséges jövőjére is. A tanulmány több, a nemzetközi kapcsolatok szempontjából fontos elemzési szempontot figyelembe vesz, mint például a népek önrendelkezési joga, a nemzetállam fogalma és a konfliktus kezelés.

Azért tartottam fontosnak elkészíteni ezt az elemzést, mivel Magyarországon a Kaukázus vidéke véleményem szerint nem kap kellő figyelmet és a médiában is igen minimális mennyiségű hír jelenik meg róla, annak ellenére, hogy nemzetközi vonatkozásban kiemelten fontos területről beszélünk. A történelmi és az aktuális háttér behatóbb vizsgálata nélkül pedig lehetetlen elemezni és értelmezni az itt zajló politikai, társadalmi változásokat. Pedig ahogy Ramil Safarov ügye^[2] is jól mutatja, Magyarország is súlyos diplomáciai, gazdasági hátrányokat szenvedhet az ebből fakadó tudatlanságnak köszönhetően.

Ezen kívül személyes élményeim és tapasztalataim is ösztönöztek a tanulmány elkészítésére, mivel én is jártam a Kaukázusban, ezért a tanulmányban említett települések egy jó részét lehetőségem volt felkeresni. Valamint örmény és azeri barátaim személyes élményei szintén jelentős inspirációt nyújtottak számomra a tanulmány elkészítéséhez.

A tanulmány első része arról szól, hogyan lehet ezeket a konfliktus szempontjából releváns elemzési szempontokat és elméleteket összehasonlítani, valamint alkalmazni a valódi konfliktusra kiterjesztve. A második részben bemutatom a konfliktus történelmi hátterét, valamint az 1988 és 1995 közötti eseményeket és a béketárgyalásokat. A harmadik részben Hegyi-Karabah lehetséges jövőképét mutatom be, a megvalósítható béketervekre és megoldásokra fókuszálva.

[1] Széchenyi István Egyetem, egyetemi hallgató (sz_mihaly@yahoo.com).

[2] Az Európai Parlament állásfoglalása Azerbajdzsánról: a Ramil Safarov-ügy (2012). (Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P7-RC-2012-0428+0+DOC+XML+V0//HU>. Letöltés ideje: 2016.04.16.)

A JOGI HÁTTÉR

Hegyi-Karabah jelenlegi helyzete

Hegyi-Karabah most már több, mint 20 éve a nemzetállam építés útján van, önmagát pedig egy független köztársaságnak tekinti, annak ellenére, hogy a nemzetközi közösség nem ismeri el önálló államként. Hegyi-Karabah területe 11458 km², a lakosság száma pedig megközelítőleg 141 ezer fő.^[3] Az 1. ábra Hegyi-Karabah földrajzi helyzetét mutatja be. Jól láthatók mind az egykori szovjet Hegyi-Karabah Autonóm Körzet („oblaszty” vagyis adminisztratív egység), mind pedig a jelenlegi Hegyi-Karabah állam határai, amik már magukba foglalják az Azerbajdzsántól elfoglalt területeket is. A térképen eltérő árnyalatokkal vannak jelölve az Azerbajdzsánhoz tartozó, de Örményország által megszállt területek, az Örményországhoz tartozó, de Azerbajdzsán által megszállt területek, valamint a Hegyi-Karabah részét képező, de Azerbajdzsán által megszállt területek.

1. ábra: A hegyi-karabahi konfliktus során megszállt területek

Forrás: <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2016/04/Nagorno-Karabakh-Conflict.png> (Letöltés ideje: 2016.04.16.)

A népek önrendelkezési joga

Mivel tanulmányom témája Hegyi-Karabah, mint „de facto” állam, ezért fontos kitérni a nemzetközi jog által megfogalmazott népek önrendelkezési jogára és az

[3] Hegyi-Karabah elnökének hivatalos weboldala. (Elérhető: <http://www.president.nkr.am/en/nkr/statePower/>, Letöltés ideje: 2016.04.16.)

ennek következményeként megjelenő államok más államok általi elismerésére. Az 1945-ös Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya a következőket írja az első fejezet, első cikkelyének második bekezdésében az Egyesült Nemzetek Szervezetének a céljáról: „a nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elvének tiszteletben tartásán alapuló baráti kapcsolatokat fejlessze és az általános béke megerősítésére alkalmas egyéb intézkedéseket foganatosítson;”^[4]

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a következőket írja az első fejezet első cikkelyének az első bekezdésében: „Minden népnek joga van az önrendelkezésre. E jog értelmében a népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon biztosítják gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket.”^[5]

Ezeken kívül az ENSZ Közgyűlés 1970. október 24-én elfogadott 2625-ös XXV. határozata, „Az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés” ENSZ Alapokmánnyal egyező elveiről szóló nyilatkozata kimondja: „az ENSZ Alapokmányába foglalt nemzetek között a népeket megillető egyenjogúság és önrendelkezési jog elveinek tiszteletben tartásával az Egyesült Nemzetek valamennyi népének joga van a külső beavatkozás nélküli szabad önrendelkezéshez, és hogy szabadon határozzák meg politikai rendszerüket, valamint szabadon biztosítsák gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésüket. Minden állam kötelessége, hogy tiszteletben tartsa ezt a jogot összhangban az ENSZ Alapokmányának rendelkezéseivel.”^[6] „Egy szuverén és független állam megalapítása, egy másik független állammal való társulás vagy integráció esete, vagy bármely más politikai státusz megjelenése egy a nép által szabadon elfogadott alkotmány által, a népeket megillető önrendelkezési jog megtestesülése.”

Ezek a jogi nyilatkozatok adják az alapját a nemzetközi közösség elveinek a népek önrendelkezési jogát illetően.^[7] Habár néhány fő pontja az állásfoglalásoknak elég homályosan megfogalmazottnak tűnik az alkalmazhatóság szempontjából, de az üzenetük mégis világos.

Önrendelkezési jog vagy szuverenitás?

Amennyiben ezeket és más egyéb nyilatkozatokat is figyelembe vesszük, akkor úgy a Hegyi-Karabahban élő emberek helyzete is sokkal egyértelműbb lesz. A jelenlegi helyzetben az a probléma a nemzetközi jog szempontjából, hogy a

[4] Magyar ENSZ Társaság. (Elérhető: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186>. Letöltés ideje: 2016.04.16.)

[5] A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya. (Elérhető: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97600008.TVR. Letöltés ideje: 2016.04.16.)

[6] *Az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés ENSZ Alapokmánnyal egyező elveiről szóló nyilatkozat, ENSZ Közgyűlés, 2625-ös (XXV) határozat, 24 október, 1970.* (Elérhető: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=3ddaf104>. Letöltés ideje: 2016.04.16.)

[7] Uo.

Hegyi-Karabahban élő emberek önrendelkezési joga összeütközésben áll Azerbajdzsán szuverenitáshoz (és ezzel együtt területi integritáshoz) való jogával. A kérdés az, hogy akkor mi is lenne a megoldás ebben a helyzetben? Dr. Otto Luchterhandt, a hamburgi egyetem Kelet-Európa tanszékének igazgatója szerint: „a népek önrendelkezéshez való joga nem csupán egy politikai alapelv, de a nemzetközi jog egyik élő alapszabálya is. A Hegyi-Karabahban élő emberek pedig alanyai ennek az önrendelkezési jognak. A Hegyi-Karabahban élő emberek a legmagasabb szintű teljesülését igényelhetik az önrendelkezéshez való jognak, ami az Azerbajdzsántól való elszakadást eredményezi. Egyrészt mivel a nemzeti kisebbségek státuszára vonatkozó korlátozások nem teszik lehetővé az ő jogérvényesítő képességüket se a fejlesztések, se a jogvédelem terén, másrészt pedig az elnyomás mértéke olyan elviselhetetlen szintet ütött meg, hogy még egy Azerbajdzsánnal fenntartott föderáció is elfogadhatatlan volna, ami azt jelenti, hogy ebben a helyzetben az önrendelkezési jog használata egyértelmű és meggyőző módon igazolható.”^[8]

Azonban ennél specifikusabb bizonyítékra van szükség Hegyi-Karabah esetében a nemzetközi jog használatát illetően. Úgy is lehet érvelni, hogy a határok és a területi integritás jogi legitimitációja ellentétes az önrendelkezési jog alapelveivel. Azonban ez így nem terjeszthető ki az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság esetére. Először is azért nem, mivel Hegyi Karabah már az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaságon belül is egy autonóm körzet („oblaszty”) volt. Ráadásul az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság határait nem tekinthetjük államhatárnak, csak adminisztratív határnak, ezért az 1975-ös Helsinkai Záróokmány vonatkozó része a területi integritásról itt nem alkalmazható. Francois Mitterand mondta még, hogy „Miért is lenne szükségszerű egy állam belső adminisztratív határait automatikusan nemzetközi határként is elismerni?”^[9]

Másrészről pedig az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság 1991. augusztus 30-án deklarálta az 1918 és 1920 közötti Azerbajdzsáni Demokratikus Köztársaság helyreállításáról szavazott, és ezáltal annak az utódállamának tekinthető a mai független Azerbajdzsán állam. Azonban éppen ez a deklaráció kérdőjelezi meg a jelenlegi határait Azerbajdzsánnak, mivel se Hegyi-Karabah, de még az Örményország és Irán között elterülő exklávé, Nahicseván se volt része korábban az Azerbajdzsáni Demokratikus Köztársaságnak. Ráadásul igen jól dokumentált, hogy 1920 decemberében az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság elfogadta, hogy Hegyi-Karabah területe és Nahicseván Örményországhoz tartozik. Később ezek a deklarációk Sztálin által lettek megváltoztatva, aki akkoriban a nemzetiségi ügyek népbiztosa volt.^[10]

[8] Luchterhandt, O. (1993): *Nagorny Karabakh's Right to State Independence According to International Law*. Boston, 84.

[9] Zargarian, R. (1999): *Principles for Conflict Resolution in Nagorno-Karabakh*. International Peacekeeping, 6(3). 129–133.

[10] Sibilla, C. (2013): *Stalin's Legacy: The Nagorno-Karabakh Conflict; Association for Diplomatic Studies and Training*. (Elérhető: <http://adst.org/2013/08/stalins-legacy-the-nagorno-karabakh-conflict/> Letöltés ideje: 2016.04.16.)

További elemzéssel még egyértelműbb, hogy Azerbajdzsán állami szuverenitásának sokkal alacsonyabb az értéke és sokkal kevésbé egyértelmű, mint normál viszonyok között egy más állam esetében a Népszövetség által meghatározott rendszerben. Ezáltal pedig a szuverenitás sokkal kevésbé vehető számításba, mint a Hegyi-Karabah területén élők önrendelkezési joga.^[11] Ez így pedig megerősíti és támogatja azt az elképzelést, hogy a Hegyi-Karabahban élő embereknek joguk van az önrendelkezésre és egyben az Azerbajdzsántól való elszakadásra is Azerbajdzsán szuverenitásával szemben.^[12]

A Hegyi-Karabahi Köztársaság megalapítása egy népszavazást követően történt 1991. december 10-én, ahol az emberek 98%-a szavazott a függetlenség mellett és mivel ez a népszavazás mind a nemzetközi, mind az akkori szovjet törvényekkel összhangban lett kiírva és lebonyolítva, ezért ezt a népszavazást hivatalosan is el kéne ismernie a nemzetközi jognak. Ezenkívül Eritrea és Koszovó példája is mutatja, hogy a függetlenség egyoldalú kikiáltása is elvezethet a nemzetközi jog érvényesüléséig és ezáltal a nemzetközi elismertséig. Hegyi-Karabah más országokkal és nemzetközi szervezetekkel való kapcsolatai valamint az olyan nemzetközi szerződések, mint a Genfi Konvenció pedig szintén mind megerősítik ezt az önrendelkezéshez való jogot.

HEGYI-KARABAH TÖRTÉNETE

Az orosz hódítást követő időszak

Az azeri-örmény ellentétben az etnikai konfliktusok esetében gyakran felmerülő „ősi gyűlöletről” egyáltalán nincs szó, ugyanis az azeri-örmény ellentét alig 100 éves múltra tekint vissza. Az 1828-as türkmencsáji békével Oroszország végleg bekebelezte az Araksz folyótól északra fekvő, Jereváni, Nahicseváni és Talis Kánságokat, amelyek korábban laza perzsa fennhatóság alatt álltak, ezzel pedig teljessé vált a mai Azerbajdzsán és Örményország területe feletti cári fennhatóság. A hegyekben élő nomád és a folyóvölgyekben élő földműves, síita muszlim török nyelvű népek keveredve éltek a többi, kisebb-nagyobb kaukázusi népcsoporttal, köztük a két legnagyobbal, a grúzokkal és az örményekkel. A cári hódítást követően számos népességmozgás történt, amelyek emlékei az utóbbi évtizedek konfliktusaiban kiemelt fontosságot kaptak az erős érzelmi töltet miatt. A 19. század első harmadában még muszlim többségű Jereván, Hegyi-Karabah, Nahicseván és Zangezur népességének megoszlása és hovatarozása a 20. században sok vitát gerjesztett. A cári időszakban ugyanis az orosz-perzsa és az orosz-török háborúk

[11] Raschhoffer, H. (1960): *Das Selbstbestimmungsrecht. Ursprung und seine Bedeutung*. 16.

[12] Luchterhandt O. (1993): i. m. 84.

eredményeként jelentős örmény bevándorlás és betelepítés történt (többek közt Jereván és Hegyi-Karabah az utóbbi 180 évben vált örmény többségűvé), miközben számos muszlim költözött Perzsiába, ennek következtében pedig a 20. századra Hegyi-Karabah örmény többségűvé vált. A dél-kaukázusi térség határvidék jellegéből fakadóan a kulturális és ideológiai hatások találkozási pontjaként is szolgált.

A 19. századi modernizáció, az európai eszmék elterjedése ebben a térségben is kifejtette a hatását. Az örmények a többi kaukázusi néphez képest viszonylag könnyedén illeszkedtek be az orosz társadalomba a 19. század második felétől, különösen az értelmiségi és a kereskedői rétegbe, és jelentős részt vállaltak a bakui olajláz idején történt gazdasági fellendülésben is. A 19. század végi cári oroszosítási törekvések, valamint az Oszmán Birodalomban végbemenő folyamatok ugyanakkor hozzájárultak az örmény nacionalizmus jelentős megerősödéséhez. A síita muszlim török népnél, amelyet eleinte töröknek/tatárnak, majd a 20. századtól adharbajani (azerbajdzsáni) töröknek, majd az 1930-as évektől kezdve kizárólagosan azerieknek neveztek, szintén hasonló modernizációs tendenciák figyelhetők meg. A bakui olajboom által hozott fellendülés rásegített az azeri értelmiség nyugatos tendenciáira, mely a 19-20. század fordulójának egyik fontos gazdasági központjává tette a Kaszpi-tenger partján lévő Bakut, mely nemcsak a világ olajtermelésének közel felét adta abban az időben, de otthona volt több ezer azerinek, oroszoknak, örményeknek és európai befektetőnek, munkásnak és kereskedőnek egyaránt.^[13]

Az etnikai konfliktusok megerősödése (1905-1920)

Az 1905-ös forradalom és az 1904-05-ös bakui sztrájk tulajdonképpen a modernizációs tendenciák és szociális-etnikai feszültségek egyfajta leképeződéseként vezetett az első „tatár” (azeri)-örmény konfliktushoz. A bakui középosztály, melynek jelentős részét örmények alkották, valamint az örmény munkásság életkörülményei lényegesen jobbak voltak, mint az azerieké. Ez konfliktusokhoz vezetett, ami később etnikai pogromok formájában tört felszínre. A pogromok a kezdeményező felek váltakozásaival később a Dél-Kaukázus más vidékein (Susa, Tbiliszi, Nahicseván, Gandzsa) is megismétlődtek.

Az 1917-es forradalmak és az első világháború szintén komoly hatással volt a két nép történelmére. A cári fennhatóság gyakorlati megszűnése után létrejött Kaukázusontúli Demokratikus Szövetségi Köztársaság rövid időn belül három államra bomlott fel: a Grúz, az Örmény és az Azerbajdzsáni Demok-

[13] Marosvári Csaba (2013): *A hegyi-karabahi konfliktus (1988-1994)*. Grotius Közlemények (2013.10.16).

ratikus Köztársaságra. Közülük egyedül az előbbinek voltak többé-kevésbé konkrétan tekinthető határai, utóbbi kettő azonban nem tudott egyezsége jutni a közös határokról, melyek a már örmény többségűvé vált Hegyi-Karabah és az azeri többségű Nahicseván és Zangezur térségét érintették. Bakuban mindeközben a város feletti irányítást kézben tartó, örmény háttérű Bakui Kommün elleni azeri lázadást az örmények 1918 márciusában leverték, amit véres megtorlás követett. Az Azerbajdzsáni Demokratikus Köztársaság csapatai 1918 szeptemberében az oszmán seregek segítségével bevették a várost, amit az azeri közösség örmények elleni bosszúja követett.

Az Oszmán Birodalom első világháborús kapitulációját követően rövid brit megszállás következett a térségben, amely Hegyi-Karabahot az Azerbajdzsáni Demokratikus Köztársaság adminisztrációja alá helyezte. Az azeri-örmény összecsapások azonban továbbra is folytatódtak, Susát az 1905-ös örmény terror után 1920-ban az azerbajdzsáni hadsereg rombolta le, miközben Zangezurban örmény etnikai tisztogatás zajlott az ottani azeri lakosság ellen. Mire a bolsevikok 1920-ra irányításuk alá vonták a mai Azerbajdzsánt és Örményországot, már 15 éves múltra tekinthetett vissza az azeri-örmény konfliktus. A viszonyt tovább terhelték az első világháborús és az 1917-es forradalmak olyan momentumai, mint az oszmán-törökök által elkövetett 1915-ös örmény népirtás, amely az örmény nemzeti identitás szerves részévé vált. Ráadásul ez az oszmán-törökök azeriekkel való, örmény nacionalista körök általi összemosásával is együtt járt, melyet az 1918-as oszmán-azeri katonai együttműködés is megerősített. Azeri részről pedig az örmények dél-kaukázusi bolsevik mozgalomban, a Bakui Kommünben és az első azerbajdzsáni köztársaság, valamint a Dél-Kaukázus szovjet, orosz/bolsevik meghódításában és (re)integrációjában játszott szerepe kelt ellenszenvet.^[14]

A „történész háború”

Érdemes megemlíteni az örmény-azeri ellentét egyik sajátos motívumát. Hegyi-Karabah nemzetközi megnevezése „Nagorno-Karabakh”, mely kifejezés 3 nyelvből áll össze. A „Nagorno” oroszul azt jelenti, hogy „hegyi” vagy „hegyes”, „hegyvidéki” és a „Karabakh” szó pedig török és fárszi nyelven azt jelenti, hogy „fekete kert”. Azonban az örmények Hegyi-Karabahot „Artsakh”-nak nevezik, mivel ez egy provinciája volt az egykori „Nagy Örményországnak” és már az i. e. 2. században is említik: az ősi provinciák Artsakh és Utik a Sevan tó, a Kara folyó és az Araxes folyó közötti területen fekszenek.^[15]

[14] Uo.

[15] Redgate, A. E. (2000): *The Armenians*. Blackwell Publishers Inc., Massachusetts. 88-91.

Az évszázadok alatt Hegyi-Karabah lakosságának többségét mindig is az örmények adták, azonban voltak olyan periódusok, amikor hódítások következtében más etnikai csoportok is letelepedtek a vidéken, mint például a kaukázusi tatárok, kaukázusi albánok (ez a népcsoport azonban semmilyen módon nem kapcsolódik a Balkánon élő albánokhoz), perzsák és sok török törzs is. A mostani konfliktus Azerbajdzsánnal elindított egy „történelem háborút” is, mely során az azeriek történelmi alapon jelentették be az igényüket Hegyi-Karabahra, de az örmények cáfolták az azeri állításokat. A Hegyi-Karabahban élők sok egyértelmű bizonyítékot tudnak felmutatni, mint például a több száz ősi romot, műemléket, vallási célú épületet, templomot és kolostort. Ahogy egy helyi farmer mondta: „Ez a kolostor (a Gandzasarban található kolostor) őrzött meg minket örménynek, az írások ezeken a falakon mondják el számunkra, hogy kik is vagyunk. Van itt ennek a hegynek a tetején egy óriási kő kereszt (khackhar), amit még a mi őseink helyeztek el ott, ezzel jelezve, hogy ez örmény föld.”^[16]

A mostani konfliktus kiindulópontja azonban már sokkal inkább a modern kori történelemben keresendő. 1918 után, amikor is a grúzok, az örmények és az azeriek kihasználták az orosz forradalom okozta káoszt és önálló államokat hoztak létre, szinte egyből kitört a háború Örményország és Azerbajdzsán között, azonban 1921-re már mindhárom köztársaság a Vörös Hadsereg ellenőrzése alá került.^[17]

A bolsevik uralom

Eredetileg a bolsevikok megoldották Hegyi-Karabah problémáját: Narimanov, az Azerbajdzsáni Forradalmi Bizottság (Azrevkom) elnöke deklarálta, hogy „az azerbajdzsáni munkás-paraszt kormány a híreket meghallva, hogy a felkelő parasztság Örményországban is kikiáltotta a Szovjet Szocialista Köztársaságot, üdvözli a testvéri örmény nép győzelmét. Ezzel a mai nappal az egykori határok Örményország és Azerbajdzsán között felfüggesztésre kerültek. Hegyi-Karabah, Zangezur és Nahicseván pedig az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság integrált részének tekintendő. Éljen soká a Szovjet Örményországban és Azerbajdzsánban élő munkások és parasztok testvérisége és uniója.”^[18]

Narimanov nyilatkozatát üdvözltek az örmények, akik szerint ez egy igazságos döntés volt. Narimanov mindezekon felül még azt is kinyilvánította, hogy „ezután semmilyen területi konfliktus nem fog vérfürdőt okozni a két

[16] Tchilingirian, H. (1999): *Nagorno Karabakh: Transition and the Elite*. Central Asian Survey 18(4). 435–461.

[17] Swietochowski, T. (1985): *Russian Azerbaijan, 1905–1920: The Shaping of a National Identity in a Muslim Community*. Cambridge University Press. 165–191.

[18] Chorbajian, L. - Donabedian, P. - Mutafian, C. (1994): *The Caucasian Knot: The History and Geo-politics of Nagorno-Kharabagh*. Zed Books, London. 133.

ősi szomszéd nép között”.^[19] A jereváni központi kormányzat pedig erre hivatkozva deklarálta, hogy „az Azerbajdzsáni Forradalmi Bizottság (Azrevkom) döntése nyomán ... ezúton is kinyilvánítjuk, hogy Hegyi-Karabah a mai naptól az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság integrált része”.^[20]

Azonban ez a határozat sose lépett életbe, annak ellenére sem, hogy kezdetben még maga Sztálin is támogatta. Sztálinnak az volt a véleménye, hogy Hegyi-Karabahot Azerbajdzsánnak kéne adni, hogy ezzel is javítsák a baráti kapcsolatokat Törökországgal, ahol ez időben voltak szocialista állammá való átalakítást célzó törekvések.^[21] Itt fontos kiemelni, hogy a törökök és az azeriek etnikailag teljesen egyformák.

Azt is fontos megemlíteni, hogy a Hegyi-Karabahról szóló döntés ennek ellenére is deklarálva lett a Kaukázusi Kommunista Párt Politikai Bizottsága (Kavburo) által 1921. július 4-én (ráadásul Sztálin jelenlétében): „az Azerbajdzsáni Forradalmi Bizottság (Azrevkom) döntése nyomán ... ezúton is kinyilvánítjuk, hogy Hegyi-Karabah a mai naptól a Szovjet Szocialista Örményország integrált része.” Azonban másnap Narimanov elkezdett tiltakozni a határozat ellen és a Kavburo megváltoztatva korábbi döntését, visszaállította az eredeti állapotot és beleegyezett, hogy Hegyi-Karabah az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság része maradjon, de a régiónak kiterjedt autonómiát biztosított.^[22]

A karsi és a moszkvai egyezmények ezek után októberben lettek aláírva, melyek biztosították Azerbajdzsán fennhatóságát Hegyi-Karabah felett. Ezzel Hegyi-Karabah örmény lakosságának (a lakosság körülbelül 90%-ának) a vágya, hogy egyesüljenek Örményországgal, semmibe lett véve, ezzel megteremtve az etnikai feszültségeket, amik aztán egy kiterjedt háborúhoz vezettek. Az örmények hatszor is megpróbálták Hegyi-Karabahot a Szovjet Szocialista Örményországhoz csatolni (1929, 1935, 1963, 1966, 1977 és 1987 során volt erre tett kísérlet). Ennek fő okai az örményeket hátrányosan megkülönböztető diszkrimináció, a demográfiai viszonyok megváltoztatása és a gazdasági alulfejlettség voltak. 1920 és 1979 között az örmény lakosság létszáma 25%-al csökkent a diszkrimináció okozta nehézségek következtében.^[23]

A 2. ábra az etnikai arányok megváltozását szemlélteti. Az örmények aránya az 1926-os 89%-ról 1989-re 77%-ra csökkent, az azerieké nagyjából ennyivel nőtt. Az egyéb nemzetiségek aránya 1% körül maradt.

[19] *Documents on the Victory of Soviet Power in Armenia* (1957), doc. 293, 437.

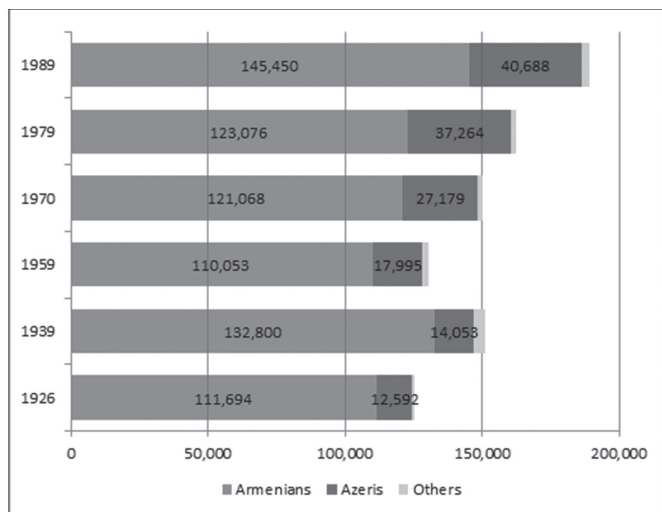
[20] Chorbajian, L. - Donabedian, P. - Mutafian, C. (1994): i. m. 135.

[21] Kazemzadeh, F. (1951): *The Struggle for Transcaucasia (1917-1921)*. New York. 11-19.

[22] Cornell, E. S. (1999): *The Nagorno-Karabakh Conflict*. Report no. 46. Department of East European Studies, Uppsala University. 9.

[23] Ulubabyan B. (1994): *A History of Artsakh: From the Beginning until our Days*. 194-299.

2. ábra: Demográfiai változások Hegyi-Karabahban az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság fennhatósága alatt

Forrás: <http://karabakhfacts.com/wp-content/uploads/2012/06/Demographics-in-Nagorno-Karabakh-during-the-Soviet-Azerbaijans-Rule.png>.

A MODERN KONFLIKTUSOK

A nyílt háború

A modern konfliktus 1988 februárjában kezdődött, amikor a gorbacsovi glasznoszty politikát jellemző nyitottság következtében a hegyi-karabahi hatóságok ismét kérelmezték Hegyi-Karabah Autonóm Körzet hozzácsatolását az Örmény Szovjet Szocialista Köztársasághoz. Az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság reakciója igen negatív volt és június 13-án visszautasították ezt a kérést. Azonban június 15-én az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság jóváhagyta Hegyi-Karabah csatlakozási szándékát. Az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság és az Örmény Szovjet Szocialista Köztársaság közti vita következtében Moszkvának kellett döntést hoznia. Mivel a Szovjetunió 1977-es alkotmányának 73-as és 78-as cikkelye szerint a határok csak abban az esetben módosíthatók, amennyiben ehhez mindkét tagköztársaság hozzájárul,^[24] ennek következtében Hegyi-Karabah az Azerbajdzsáni Szovjet Szocialista Köztársaság fennhatósága alatt maradt egészen a Szovjetunió 1991-es összeomlásáig.

[24] *Constitution (Fundamental Law) of The Union of Soviet Socialist Republics*. (Elérhető: <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/1977toc.html>. Letöltés ideje: 2016.04.16.)

A konfliktus kezdetét erőszak, gerilla hadviselés és etnikai tisztogatások jellemzik. Az örmények elleni pogromok Sumgaitban (Baku közelében) már rögtön 1988 februárjában megkezdődtek, majd 1990 januárjában, Bakuban folytatódtak. A Bakuban (ahol körülbelül 220 ezer örmény élt) és az Azerbajdzsán más területein élő örményeket menekülésre kényszerítették (a Hegyi-Karabah területén élők kivételével). Válaszlépésként az Örményországban élő azerieket is távozásra kényszerítették, azonban itt nem voltak pogromok és tömeges gyilkosságok a bakui eseményekkel ellentétben.

Jelcin hatalomra kerüléséig Oroszország nem támogatta az örményeket, sőt a Szovjetunió összeomlását megelőzően a szovjet hadsereg még támogatta is Azerbajdzsánt. Ezt követően azonban az oroszok az örményeket fegyverekkel, üzemanyaggal és logisztikai támogatással is segítették. Az oroszok azért álltak az örmények oldalára, mivel elleneztek Azerbajdzsán török- és nyugatbarát politikáját.^[25] A kialakult orosz álláspont szerint Örményország volt az egyetlen szövetségesük a Dél-Kaukázus térségében és az örmények geopolitikai helyzete miatt (különösen Törökország és Irán közelségére való tekintettel) szükséges a segítségnyújtás.

Az azerbajdzsáni hadsereg és az irreguláris örmény gerillák között a nyílt háború 1991-től 1994-ig tartott. 1992 elejére az azeriek már majdnem Hegyi-Karabah felét ellenőrzésük alatt tartották, ezzel is felgyorsítva az örmény civilek kiáramlását. 1992 tavaszára sikerült az örményeknek fölányba kerülniük és a hirtelen offenzíva következtében az azeriek kénytelenek voltak visszavonulni. 1992. május 8-án Shushi városának elfoglalásával az örmények teljes egészében fennhatóságuk alá vonták Hegyi-Karabahot és a Hegyi-Karabahot övező területeket. Fontos megjegyezni, hogy az örmények oldalán főként gerillaharcosok álltak, akik nem voltak közvetlen kapcsolatban sem a hegyi-karabahi, sem az örményországi központi kormánnyal. A harcosok vagy „Fedayeenek” („szabadságharcosok”), ahogy az örmények nevezik őket; nagyrészt átlagos emberek közül kerültek ki, akiknek nem volt se katonai képzettségük, se fegyveres tapasztalatuk. Az örményeket a külföldön élő örmény diaszpóra pénzzel, fegyverrel és önkéntesekkel nagymértékben támogatta. Az azeri oldalt zsoldosok támogatták, akik főként Csecsenföldről érkeztek, valamint Pakisztánból és Afganisztánból érkező mudzsahedin harcosok (körülbelül 3000).^[26]

Végül Oroszország közvetítésével 1994 májusában, Kirgizisztán fővárosában, Bishkekben köt meg a felek a tűzszünetet. A megállapodást az azerbajdzsáni központi kormány írta alá és a hegyi-karabahi fegyveres erők részéről Babayan tábornok. A háború eredményeként örmény fennhatóság alá került Azerbajdzsán területének 20%-a. A háborús veszteségeket illetően azonban

[25] Betts, W. (1999): *Third Party Mediation: An Obstacle to Peace in Nagorno Karabakh*. SAIS Review, 19(2). 161–183.

[26] Taarnby M. (2005): *Recruitment of Islamist Terrorists in Europe. Trends and Perspectives*. Aarhus: Centre for Cultural Research, University of Aarhus, January 14.

nagyon nehéz hiteles adatokhoz jutni. Az Egyesült Államok külügyminisztériuma körülbelül 25 000-re teszi a halottak számát. Más becslések szerint örmény oldalon megközelítőleg 6000-en haltak meg, míg az azeri oldalon 20 000-en és körülbelül 50 000-re tehető a sebesültek száma.^[27]

A háború az emberéletekben bekövetkezett veszteségek mellett nagymértékű népességmozgást is okozott. Csaknem az összes azeri nemzetiségű lakos elhagyta Hegyi-Karabahot. Az utolsó szovjet népszámlálás által mért 76%-os örmény arány a 2005-ös hegyi-karabahi népszámlálás alapján 99%-ra nőtt. Mindezek a demográfiai változások Hegyi-Karabah körzeteit nagyon eltérő mértékben érintették. A 3. ábrán a szürkével jelölt területeken a népesség legalább 50%-al csökkent, míg a fehérrel jelölt területeken a csökkenés mértéke 10 és 49,9% közötti. A világos szürkével jelzett területek „ellenséges megszállás” alatt voltak a 2005-ben végzett népszámlálás idején, ezért azokról a területekről nem állnak rendelkezésre adatok. Az 1. táblázat pontosan mutatja a körzetek népszámlálások szerinti népességszámának az alakulását.

3. ábra: A lakosság arányának csökkenése a Hegyi-Karabahi Köztársaság területén 1989 és 2005 között az egyes régiók szerint

Forrás: Rowland, R. H. (2013): *Population Trends in a Contested Pseudo-State: The Case of Nagorno-Karabakh*. Eurasian Geography and Economics, 49(1). 99-111.

[27] Waal, T. de (2003): *Black Garden: Armenia and Azerbaijan through Peace and War*. New York University Press. 285.

1. táblázat: A Hegyi-Karabahi Köztársaság lakosságszámának és településszámának változása

Régió	1989 de facto	2005 de facto	2005 de jure	Változás százalékba 1989-2005 de facto	Települések száma 1961	Települések száma 2005
Stepanakert	56,705	49,300	49,986	-13.1	1	1
Askeran	20,954	16,399	16,979	-21.7	53	46
Hadrout	14,487	11,850	12,005	-18.2	41	42
Martakert	47,047	18,519	18,963	-60.6	60	51
Martouni	28,202	22,619	23,157	-19.8	43	39
Shahoumyan	43,713	2,553	2,560	-94.2	125	16
Shoushi	20,374	4,225	4,324	-79.3	31	9
Qashatagh	108,147	9,397	9,763	-91.3	341	107
Hegyi-Karabah összesítve	339,629	134,862	137,737	-60.3	695	311
Hegyi-Karabah Autonóm körzet 6 régiója	187,769	122,912	125,414	-34.5	229	188

Forrás: Rowland, R. H. (2013): *Population Trends in a Contested Pseudo-State: The Case of Nagorno-Karabakh*. Eurasian Geography and Economics, 49(1). 99-111.

A tűzszünet és a béketárgyalások

Az Oroszország közvetítésével létrejött tűzszüneti megállapodást megelőzően is számos kísérlet volt a megegyezésre. 1991 szeptemberében Borisz Jelcin és Nurszultan Nazarbajev javaslata volt az első, azonban ez nem vezetett eredményre. A következő tárgyalások Irán közvetítésével zajlottak 1992 februárjában. Mivel Iránnak már csak a közös történelem miatt is mind Azerbajdzsánnal, mind Örményországgal szoros volt a kapcsolata, ezért megpróbálták kihasználni ezt a lehetőséget és megerősíteni a térségbeli pozíciójukat. Mindezt elsősorban Törökország háttérbe szorításával akarták elérni. Azonban a teheráni konferencia se vezetett megállapodáshoz. Ezután a CSCE (Conference on Security and Cooperation in Europe; mai nevén EBESZ - Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet) vette át a közvetítői szerepet és Iránt a tárgyalási folyamat elhagyására kényszerítették azzal az indokkal, hogy Irán nem tagja a CSCE-nek. 1992 augusztusában ismét Nazarbajev próbálkozott meg a közvetítéssel, de ennek ezúttal se volt eredménye. A CSCE 1992 és 1994 között számos alkalommal próbálta megállapodásra bírni a feleket, azonban egyrészt a szervezet tapasztalatlansága, másrészt Oroszország közvetítői szerepe történő belépése

miatt ezek a kísérletek is megbuktak. Az 1994. májusi tűzszüneti megállapodás megkötéséig számos javaslat volt az asztalon, azonban Hegyi-Karabah csak egy komplett megállapodási csomagot írt volna alá, miközben Azerbajdzsán ragaszkodott volna az egyes tárgyalási pontok külön-külön való elfogadásához.^[28]

Az eltérő álláspontok következtében ezért a tényleges megállapodás csak a tűzszünetet érintően jött létre. A béketárgyalások esetében a fő közvetítő szerv a Minszki csoport lett, amit 1993-ban alapított a CSCE. Emellett Örményország és Azerbajdzsán elnöke is számos alkalommal találkozott egymással, de ezekből a tárgyalási folyamatokból Hegyi-Karabah kormánya teljes mértékben ki volt zárva.

KÉRDÉSEK ÉS ALTERNATÍVÁK

Koszovó mint követendő példa?

Koszovó függetlenségének elismerése után számos „de facto” állam vizsgálta meg a lehetőségét annak, hogy esetükben is mintaként szolgálhat-e Koszovó esete. A Koszovót mint független államot elismerő országok hiába hivatkoztak arra, hogy Koszovó ügye egyedi és nem alkalmazható más államok esetében, sokak szerint viszont ez igenis precedens értéket szolgáltat. A nemzetközi közösség azért hangsúlyozza Koszovó kivételes helyzetét, mivel Koszovó az ENSZ, valamint más nemzetközi szervezetek irányítása alatt áll, miközben az olyan „de facto” államok, mint Hegyi-Karabah, Abházia vagy Dél-Oszétia esetében nem ez a helyzet.

Ahhoz, hogy eldöntsük, Koszovó valóban szolgálhat-e mintaként Hegyi-Karabah esetében, szükségszerű elvégezni egy összehasonlítást. Ennek során számos hasonlóságot fedezhetünk fel a két államban:

- Mindkettőben van egy kisebbség, akik diszkriminálva érzik magukat.
- Mindkét államban a konfliktus egy átmeneti időszakban kezdődött egy nagyobb állam (Hegyi-Karabah esetében a Szovjetunió, Koszovó esetében Jugoszlávia) szétesése után.
- Mindkét államban tartottak népszavazást a függetlenségről és mindkét esetben az emberek önrendelkezési jogára hivatkoztak.
- Mindkét állam rendelkezett némi autonómiával (Jugoszlávián belül Koszovói Autonóm Tartomány, illetve a Szovjetunióon belül Hegyi-Karabah oblaszty).

Azonban a különbségek is jelentősek:

- Hegyi-Karabah mint állam sokkal régebbi.

[28] Mooradian, M. - Druckman, D. (1999): *Hurting Stalemate or Mediation? The Conflict over Nagorno-Karabakh, 1990-95*. Journal of Peace Research, 36(6). 709-727.

- Hegyi-Karabah mind a kormányzat, mind az államszerkezet szempontjából stabilabb.
- Hegyi-Karabah sokkal előrébb tart az államépítésben, annak ellenére, hogy kevesebb nemzetközi figyelmet (és egyben sokkal kevesebb pénzügyi támogatást) kap, mint Koszovó.
- Lényeges különbség még, hogy Hegyi-Karabah nem vehetett részt partnerként a sorsáról döntő béketárgyalásokon. Ezeken mindig Örményország képviselte.^[29]

Az ugyan vitatható, hogy Koszovó esete példaként szolgálhat-e egy másik államtól történő elszakadásra és a nemzetközi közösség is kiemeli, hogy egyszeri esetről van szó, ami teljesen egyedi a maga nemében. Azonban ettől függetlenül még rendkívül nagy a politikai megosztottság Koszovó ügyében és ez számos „de facto” államnak reményt nyújt arra, hogy egyszer talán az ő függetlenségüket is elismerik. Sokan közülük azzal érvelnek, hogy az ő esetükben még sokkal indokoltabb és megalapozottabb is lenne a függetlenség elismerése, mint Koszovónál. Ahogy Hegyi-Karabah egykori elnöke mondta: „Ha a nemzetközi közösség kész elismerni Koszovót, mint független államot. Akkor álláspontom szerint meglehetősen nehéz lenne megindokolni, hogy Hegyi-Karabahot miért nem ismerik el független államként.”^[30]

A hegyi-karabahi parlament szóvivője pedig a következőket mondta: „Alaposan meg tudjuk indokolni, hogy a nemzetközi közösségnek miért kéne elismerni a függetlenségünket. 16 éve tartunk nyílt választásokat, a bűnüldöző szervek fel vannak állítva, a hatalmi ágak el vannak választva, a hadsereg pedig civil irányítás alatt áll.”^[31]

Nagyon nehéz választ adni arra a kérdésre, hogy Koszovó mivel érdemelte ki a nemzetközi közösség által elismert függetlenséget, a hozzá hasonló helyzetben lévő más „de facto” államok miért nem érdemlik meg ugyanezt az elismerést. Erről még a Koszovó függetlenségét elismerő államok között is komoly viták vannak. Az érvek nagyon változóak, de legtöbbször azt a hivatalos állásfoglalást használják, hogy Koszovó nemzetközi fennhatóság alatt áll, miközben a többi hasonló állam esetében nem ez a helyzet. Azonban jogos a feltételezés, hogy a regionális nagyhatalmak közös érdeke is szerepet játszik ebben a kérdésben. Oroszország a hegyi-karabahi békefolyamat résztvevőjeként számos alkalommal lesöpörte a Minszki csoport által megfogalmazott javaslatokat. Ezáltal pedig komolyan profitált a hegyi-karabahi helyzetből azzal, hogy nagy mennyiségű fegyvert és katonai járművet tudott eladni Örményországnak és Azerbajdzsánnak is, ezzel jelentős mértékben hozzájárulva mindkét állam felfegyverzéséhez.

[29] Murinson, A. (2004): *The secessions of Abkhazia and Nagorny Karabagh. The roots and patterns of development of post-Soviet micro-secessions in Transcaucasia*. Central Asian Survey, 23(1). 5–26.

[30] Yakubyan, V. (2006): *Kosovo-Karabakh-Strategic Fork*. Regnum, Russia (13. november 2006).

[31] *Karabakh Has Serious Grounds for International Recognition of Sovereignty* (2008). Karabakh Open (20. February 2008).

ÖRMÉNYORSZÁG MIÉRT NEM ISMERI EL HEGYI-KARABAH FÜGGETLENSÉGÉT?

A címben megfogalmazott kérdés nagyon érdekes, mivel teljesen logikus lenne, hogy Örményország legyen az első állam, amely elismeri Hegyi-Karabah függetlenségét. Azonban van egy fontos érv, hogy ez miért is nem történt meg eddig. A hivatalos örmény válasz mindig ugyanaz, amit Oleg Yesayan, Örményország Fehéroroszországba delegált nagykövete is mondott: „Örményország álláspontja szerint nemzetközi jog keretein belül kell rendezni Hegyi-Karabah ügyét, mivel azonban ez nem történt meg eddig, így Örményország se ismeri el Hegyi-Karabahot független államként. Ugyanezen okból Koszovót se ismeri el Örményország független államként.”^[32]

Azonban azokra az azeri nyilatkozatokra válaszul, melyek szerint Azerbajdzsán erővel is visszavenné Hegyi-Karabahot, Örményország kinyilvánította, hogy egy kitörő háború esetén elismernék Hegyi-Karabah függetlenségét. Örményország elnöke Szerge Szarkiszján mondta a következőket 2010 decemberében a kazahsztáni Asztanában: „Örményország határozottan ellenzi a probléma katonai úton történő megoldását. Amennyiben Azerbajdzsán egy újabb katonai offenzívát indítana, ez esetben Örményországnak nem marad más választása, minthogy „de jure” is elismeri Hegyi-Karabah Köztársaságot és minden lehetséges eszközzel biztosítja állampolgárainak biztonságát.”^[33]

Amellett is vannak érvek, hogy Örményországnak ugyanúgy el kéne ismernie Hegyi-Karabah függetlenségét, ahogy Oroszország is elismerte Abházia és Dél-Oszétia függetlenségét. Mivel Hegyi-Karabah függetlenségének elismerése már jogalapot teremthetne Örményország számára, hogy háború esetén katonai segítséget nyújtson Hegyi-Karabahnak. Ráadásul az is lehetséges, hogy amennyiben Örményország nem ismeri el Hegyi-Karabahot a közeljövőben, akkor Hegyi-Karabah helyzete és jogi státusza is hosszú időre elfelejtődik majd, ezzel pedig talán a Koszovó által teremtett esély is elveszik a függetlenség elismerésére.

AJÁNLÁSOK

A hegyi-karabahi és más egyéb hasonló konfliktusok elemzésének tapasztalatai alapján a következő ajánlások által talán rendezhető lenne Hegyi-Karabah helyzete:

- Az EBESZ-nek és a többi békefolyamatban résztvevő nemzetközi szervezetnek Hegyi-Karabahot önálló tagként be kéne vennie a tárgyalási sorozatba, csakúgy, ahogy ez történt a tűzszüneti tárgyalások során.

[32] Bissenova, A. (2008): *Armenia links issue of Abkhazia, S. Ossetia to N.-Karabakh, Issue of the CACI Analyst (10/02/2008)*. (Elérhető: <http://old.cacianalyst.org/?q=node/4955/print>. Letöltés ideje: 2016.04.20.)

[33] EuroAsia (2010): *Armenia Says Will Recognize Karabakh In Case Of War*. (Elérhető: <http://www.eurasianet.org/node/62556>. Letöltés ideje: 2016.04.20.)

- A nemzetközi szervezeteknek komolyabb garanciákat kéne vállalniuk, hogy megelőzzék a fegyveres konfliktus újratelezését. A tűzszüneti megállapodás betartását sokkal fokozottabban kéne figyelni és ellenőrizni.
- Programokat kéne kidolgozni mindkét oldalon, hogy az emberek toleránsabbak legyenek egymással szemben, ez segítheti a megbékélést és megeremtheti a kölcsönös tiszteletet.
- A nemzetközi szervezeteknek be kéne vonniuk a civil társadalmat is a párbeszédbe és jobban figyelembe kéne venniük a civil álláspontot.^[34]
- A nemzetközi szervezeteknek békefenntartó erőket kéne telepíteniük a demilitarizált zónába, valamint fontos lenne egy új referendum megtartása is a választások tisztaságát ellenőrző nemzetközi megfigyelők részvételével. Ezekkel is segítve a demokrácia megerősödését és a békés rendezést.^[35]
- Örményország, Hegyi-Karabah és Azerbajdzsán kormányának egyaránt be kéne vezetnie konfliktuskezelő és megelőző, béketeremtő és békefenntartó, valamint emberi jogi programokat és tanfolyamokat az iskolákban és az egyetemeken. Ezzel is bevonva a civil társadalmat a rendezésbe.
- Az NGO-k szintén tervezhetnének projekteket a civil társadalom bevonásával, ezáltal is több ember kapna pontosabb információkat a konfliktusról és a békefolyamatról.
- A legfontosabb az lenne, hogy Hegyi-Karabahot ismerje el a nemzetközi közösség. Ez biztosítaná leginkább a konfliktus békés megoldását és Hegyi-Karabah pedig a nemzetközi jog alanyává válna. Ezzel megnyílna a lehetőség számára, hogy hiteleket kapjon az IMF-től és a Világbanktól, amikből tovább lehetne fejleszteni az infrastruktúrát és a közszolgáltatásokat.
- A határok megnyitása Azerbajdzsán irányába élénkíthetné a gazdaságot és az emberek közti bizalmat is növelné.

ÖSSZEZÉS

A hegyi-karabahi konfliktus rendkívül nehezen elemezhető, amennyiben nem áll szándékunkban belebonyolódni minden apró részletbe. Nagyon sok a vita az alkalmazandó stratégiák, a nemzetközi jog használata, a nemzetközi közösség általi elismerés, a szuverenitás, a menekültek és számos egyéb tényező körül. Viszont azt a tényt nagyon sokan mellőzik, hogy Hegyi-Karabah már több, mint 20 éve úgy viselkedik, mint bármely más demokratikus állam. Hegyi-Karabah az emberi jogok tiszteletben tartásában, a demokrácia szintjében, a transzparenciában és a korrupciót tekintve is jobban áll, mint Örményország és Azer-

[34] Faber, Kasprzyk M.-J. – Kasprzyk, A. (2003): *How should the OSCE deal with the Nagorno Karabakh conflict?* Helsinki Monitor, 14(1). 1–6.

[35] Freizer, S. (2005): *Armenia's Emptying Democracy, openDemocracy*, (30. November 2005). (Elérhető: https://www.opendemocracy.net/democracy-caucasus/armenia_3075.jsp. Letöltés ideje: 2016.04.20.)

bajdzsán.^[36] Ennek ellenére ezek az adatok kevés előnyt biztosítanak Hegyi-Karabah számára a nemzetközi közösség általi elismerés szempontjából. Sokan felvetik, hogy a „Nyugat” kettős mércét alkalmaz ez esetben. Yuri Morozov, Dél-Oszétia miniszterelnöke a következőket mondta: „Már hozzászoktunk a nyugati kettős mércéhez. Én úgy vélem, hogy az embereknek Dél-Oszétiában sokkal több okuk van függetlenné válni, mint a koszovói albánoknak.”^[37]

Meglátásom szerint a Nyugatot talán nem teljes mértékben a kettős mérce használata vezérli, azonban nagyon sajátos nézőpontot képvisel ezzel a kivételességre való hivatkozással. Mivel minden egyes konfliktus egyedi, így valóban katasztrofális következményekkel járna, ha ugyanahhoz a békefolyamathoz ragaszkodnánk az összes régióban. Azonban épp emiatt nem lehet Koszovó elismerését egyszeri esetté nyilvánítani, mivel más ügyekben is előfordulhat, hogy a nemzetközi közösség elismerése szükségessé válik.

Hegyi-Karabah esetében is teljes mértékben indokolható és érthető a függetlenségre való törekvés, ami rövidebb-hosszabb időtávon belül el lesz ismerve, mint jogos igény. Ezzel pedig a hegyi-karabahi kormány jó példával szolgálhat majd a többi „de facto” állam számára. Ezzel együtt Hegyi-Karabah ügyében két lehetséges végkimenetel van a közeljövőt illetően. Az egyik a már előbb említett nemzetközi közösség általi elismerés, a másik pedig a háború, aminek a kitörését vetíti előre az, hogy mindkét fél folytatja a fegyverkezést. Ezért a nemzetközi közösség érdekeit is leginkább az szolgálná, hogy elismerjék Hegyi-Karabah függetlenségét, ezzel is megelőzve a vérontást.

IRODALOM

- *Az államok közötti baráti kapcsolatok és együttműködés ENSZ Alapokmánnnyal egyező elveiről szóló nyilatkozat, ENSZ Közgyűlés, 2625-ös (XXV) határozat, 24 október, 1970.* Elérhető: <http://www.refworld.org/cgi-bin/txis/vtx/rwmain?docid=3dda1f104> Letöltés ideje: 2016.04.16.
- Betts, W. (1999): *Third Party Mediation: An Obstacle to Peace in Nagorno Karabakh.* SAIS Review, 19(2). 161–183.
- Bissenova, A. (2008): *Armenia links issue of Abkhazia, S. Ossetia to N.-Karabakh, Issue of the CACI Analyst (10/02/2008).* Elérhető: <http://old.cacianalyst.org/?q=node/4955/print> Letöltés ideje: 2016.04.20.
- Chorbajian, L. – Donabedian, P. – Mutafian, C. (1994): *The Caucasian Knot: The History and Geo-politics of Nagorno-Kharabagh.* Zed Books, London.
- *Constitution (Fundamental Law) of The Union of Soviet Socialist Republics.* Elérhető: <http://www.departments.bucknell.edu/russian/const/1977toc.html> Letöltés ideje: 2016.04.16.

[36] Freedom House (2011). (Elérhető: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/nagorno-karabakh#.VWyJh9LtlHw>. Letöltés ideje: 2016.04.20.)

[37] Russia Today (2007). (Elérhető: <https://www.rt.com/news/kosovo-independence-to-spark-chain-reaction-in-caucasus/>. Letöltés ideje: 2016.04.20.)

- Cornell, E. S. (1999): *The Nagorno-Karabakh Conflict*. Report no. 46. Department of East European Studies, Uppsala University. 9.
- *Documents on the Victory of Soviet Power in Armenia* (1957), doc. 293. 437.
- *Az Európai Parlament állásfoglalása Azerbajdzsánról: a Ramil Safarov-ügy* (2012). Elérhető: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+P7-RC-2012-0428+0+DOC+XML+V0//HU> Letöltés ideje: 2016.04.16.
- EuroAsia (2010): *Armenia Says Will Recognize Karabakh In Case Of War*. Elérhető: <http://www.eurasianet.org/node/62556> Letöltés ideje: 2016.04.20.
- Faber, Kasprzyk M-J. – Kasprzyk, A. (2003): *How should the OSCE deal with the Nagorno Karabakh conflict?* Helsinki Monitor, 14(1-6).
- Freedom House (2011). Elérhető: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2011/nagorno-karabakh#VWYJh9LtlHw> Letöltés ideje: 2016.04.20.
- Freizer, S. (2005): *Armenia's Emptying Democracy, openDemocracy, (30. November 2005)*. Elérhető: https://www.opendemocracy.net/democracy-caucasus/armenia_3075.jsp Letöltés ideje: 2016.04.20.
- Hegyi-Karabah elnökének hivatalos weboldala. Elérhető: <http://www.president.nkr.am/en/nkr/statePower/> Letöltés ideje: 2016.04.16.
- *Karabakh Has Serious Grounds for International Recognition of Sovereignty* (2008). Karabakh Open (20. February 2008.).
- Kazemzadeh, F. (1951): *The Struggle for Transcaucasia (1917-1921)*. New York. 11-19.
- Luchterhandt, O. (1993): *Nagorny Karabakh's Right to State Independence According to International Law*. Boston. 84.
- Magyar ENSZ Társaság. Elérhető: <http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/186> Letöltés ideje: 2016.04.16.
- Marosvári Csaba (2013): *A hegyi-karabahi konfliktus (1988-1994)*. Grotius Közlemények (2013.10.16.).
- Mooradian, M. – Druckman, D. (1999): *Hurting Stalemate or Mediation? The Conflict over Nagorno-Karabakh, 1990-95*. Journal of Peace Research, 36(6). 709-727.
- Murinson, A. (2004): *The secessions of Abkhazia and Nagorny Karabagh. The roots and patterns of development of post-Soviet micro-secessions in Transcaucasia*. Central Asian Survey, 23(1). 5-26.
- *A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya*. Elérhető: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=97600008.TVR Letöltés ideje: 2016.04.16.
- Raschhoffer, H. (1960): *Das Selbstbestimmungsrecht. Ursprung und seine Bedeutung*. 16.
- Redgate, A. E. (2000): *The Armenians*. Blackwell Publishers Inc., Massachusetts. 88-91.
- Rowland, R. H. (2013): *Population Trends in a Contested Pseudo-State: The Case of Nagorno-Karabakh*. Eurasian Geography and Economics, 49, 1. 99-111.
- Russia Today (2007). Elérhető: <https://www.rt.com/news/kosovo-independence-to-spark-chain-reaction-in-caucasus/> Letöltés ideje: 2016.04.20.
- Sibilla, C. (2013): *Stalin's Legacy: The Nagorno-Karabakh Conflict; Association for Diplomatic Studies and Training*. Elérhető: <http://adst.org/2013/08/stalins-legacy-the-nagorno-karabakh-conflict/> Letöltés ideje: 2016.04.16.
- Swietochowski, T. (1985): *Russian Azerbaijan, 1905-1920: The Shaping of a National Identity in a Muslim Community*. Cambridge University Press. 165-191.
- Taarnby, M. (2005): *Recruitment of Islamist Terrorists in Europe. Trends and Perspectives*. Aarhus: Centre for Cultural Research, University of Aarhus, January 14.

- Tchilingirian, H. (1999): *Nagorno Karabakh: Transition and the Elite*. Central Asian Survey, 18(4). 435–461.
- Ulubabyan, B. (1994): *A History of Artsakh: From the Beginning Until Our Days*. 194–299.
- Waal, T. de (2003): *Black Garden: Armenia and Azerbaijan through Peace and War*. New York University Press. 285.
- Yakubyan, V. (2006): *Kosovo-Karabakh-Strategic Fork*. Regnum, Russia (13. november 2006.).
- Zargarian, R. (1999): *Principles for Conflict Resolution in Nagorno-Karabakh*. International Peacekeeping, 6 (3). 129–133.

ENGLISH ABSTRACT

Nagorno-Karabakh – the disputed border region between Armenia and Azerbaijan – faces an increasing risk of renewed hostilities due to the failure of mediation efforts, escalating militarization, and frequent cease-fire violations. Over the past several years, artillery shelling and minor skirmishes between Azerbaijani and Armenian troops have killed dozens. This study focuses on the conflict of Nagorno-Karabakh; the origins of the conflict, its present state and the possible future. Throughout the study several key aspects and theories of international relations are analyzed, such as: people’s right to self-determination, the concept of nation-state and conflict resolution.

KÖNYVISMERTETŐ